

ACHIK KERIB

U.R.S.S., 1988, 70'

Realització: David Abachidze i Sergei Paradjanov. Guió: Guia Badridze, adaptació de Lermontov. Director de fotografia: Albart Lavourine. Música: D. Kouliev. So: G. Lountsev. Decorats: G. Meskhichvili, Ch. Gogolachvili, N. Zandoukeli. Interpretació: S. Chiourel, R. Tchkhikvadze, K. Stepanov, G. Dvialichvili, V. Metonidze, D. Dovlatian. Producció: Grouzia Film

Des d'el moment que vaig voler adaptar a Lermontov, vaig decidir llegir-lo entre línies ja que allò que més m'interessa és la personalitat, no el text. S'ha d'evitar el text poètic, s'ha de crear una plàstica a la pantalla, un llenguatge poètic-cinematogràfic, sense paraules. Amb *Achik Kerib* el rodatge de la qual he acabat ara, em vaig adonar que al meu protagonista li feia falta una prosa. Ja sap, a l'Evangeli, la història del Crist que avança, que fa miracles i més miracles, i que el vértex d'aquests miracles és quan el crucifiquen. En el film em faltava aquest episodi del Gòlgota. Caldria, ja que parlem de mística, que el meu protagonista, *Achik Kerib*, un trobador, anés per les muntanyes buscant la manera de viure., que corregués món esperant poder tornar i aconseguir la seva estimada. Darrere d'ell camina una vaca que brama, que crida. No sabem per què. La vaca pateix, plora. Camina molt temps, molt temps. Veiem que té els pits inflats. S'han oblidat de munyir-la. I el meu protagonista, sempre amb la vaca al darrere, arriba a un poble on, després d'un incendi i una invasió dels perses, troba infants afamats. Els nens es posen a munyir la vaca mentre el protagonista es posa a tocar el seu instrument musical. És el triomf de la vida, de la vida que torna a través dels infants i que s'afegeix al seu art. Tothom balla. La vaca, alliberada del seu sofriment, corre per les muntanyes i després es banya al riu.

Aquest episodi l'he vist en somnis, t'ho juro, perquè tu i jo tenim el mateix déu. No és l'arcàngel Gabriel que arriba amb el que em fa falta, sinó el conjunt dels meus fantasmes que es formen. (...) A *Achik Kerib* li he posat l'etiqueta de "film per a infants", contat per als infants, però és una mentida. Darrere de tot, una vegada més, hi ha l'Evangeli, no el que fa referència al Crist fet home, sinó el dels musulmans que creuen en l'Islam.

Extret d'una entrevista realitzada per Charles Tesson publicada a *Cahiers du cinéma*, nº 410.

Paradjanov comparteix amb Tarkovski la concepció de la imatge cinematogràfica, que no es pot reduir al símbol, en la mesura que no substitueix, no significa el que representa, sinó que el conté materialment. No és tant forma com sensació. Poc importen les imperfeccions tècniques: malgrat la importància del dispositiu formal, Paradjanov no busca la perfecció. Aquest no és més que una direcció, un marc dins del qual deuen pegarse la vida i la matèria. Així es comprèn que, per al cineasta, l'essencial no sigui ni el guió ni el muntatge, sinó el rodatge, i que retardi continuament la seva fi. És aquí on tot es juga. Comprenem també per què el collage és una de les activitats favorites de Paradjanov fora del cinema: colocar, juxtaposar en un espai partícules de matèria

heterogènies de manera que el resultat sigui alhora una imatge i la matèria de la qual en vol donar la sensació. Hi ha alguna cosa que s'acosti més al cinema?

Joel Magny "L'Art du miracle" a *Cahiers du cinéma* nº 413.

PETIT VOCABULARI PARADJANOVITÀ

ABACHIDZE, DAVID (anomenat DODO)

Príncep georgià, actor molt popular, còmplice de tota la vida. Va corealitzar, segons els crèdits, els dos últims films de Paradjanov: *La leyenda de la fortaleza de Suram* i *Achik Kerib*. Va néixer el mateix any que el cineasta, estava malalt com ell de diabetis, i també es va morir l'any 1990.

ALA

Pròtesi que necessiten els personatges paradjanovians per aconseguir la seva llibertat. L'ala (d'àngel, de papallona...), a vegades una simple petxina, també pot estar fixada sobre les espatlles del centaure.

ALFOMBRA

La seva col·lecció de catifes (georgianes, armènies, perses, àzeris, afganeses...) era tan remarcable com la del seu amic i conseller Viktor Djorbernadze (més especialitzat en les catifes de les muntanyes del Caucas). Un pla d'*Achik Kerib* resumeix l'estimació que els hi té: aquell en el qual veiem al jove protagonista en picat sobre una superfície immensa composta d'un gran nombre de catifes.

ARMÈNIA

"Armènia no és per a mi un lloc turístic. Sóc armeni fins al moll de l'os".

L'any 1990, duran el tractament contra el càncer a l'Hospital de Saint-Louis de París, només tenia un maldecap: no arribar a temps per morir a Erevan.

ARTEK

Nom d'un cèlebre camp de pioners reservat als fills de les elits, situat a la vora del mar Negre. Sobrenom irònic que se li donava al camp de règim sever de Dniepropetrovsk, en el qual va estar internat cinc anys llargs, condemnat per acusacions tan prosaiques com homosexualitat, tràfic de divises i d'obres d'art, i incitació al suïcidi.

AUTORETRAT

Exercici narcisista favorit. Caricaturitzat com a escombriaire, com a centaure i fins i tot, com a enterramorts o com a ninot, girant penjat d'un fil a la seva habitació, la seva imatge era omnipresent a casa seva. L'última explicació fantàsica que donava al seu cognom era que pertanyia a la casta dels Paradjanians que, duran el regnat del tsar Vojouslia, al s.XI, duien la sopa al tsar. Se'ls anomenava Pari i el terme djani qualificava les seves comes molt curtes.

SERGEI PARADJANOV

"És un conte oriental, un simple conte que em va oferir Lermontov en la meva infància i que ha esdevingut, per una metamorfosi, la Bíblia musulmana, el Corà llegit per un Cristià que té una alta estima per la cultura musulmana, no allò de l'aventurisme i les invasions de gàngsters si no la del misteri dels Musulmans que varen fundar la Meca."

BALCÓ

Escenari principal de la casa-teatre de Tbilisi. Tot sovint impracticable, arran del gran nombre de visitants i convidats. Lloc d'exposició permanent, sala de conferències a l'aire lliure, el balcó del carrer Kotemeshkhi va veure passar en el decurs de l'última dècada de vida de Paradjanov al “gotha” dels artistes de l'Est i de l'Oest. Hauria d'haver estat declarat espai protegit pel ministre de cultura georgià.

CAMÈLIDS

Família de mamífers remugants que simbolitzen l'Orient. No podia concebre un rodatge sense un grup de camells i llames. Sempre majestuós i elegant, despullat o carregat de grans farcells, el “camelus ferus” o camell de Bactriane, a vegades compleix una funció simbòlica, ajaient-se sobre la tomba del vell trobador *Achik Kerib*, o figurant en una sèrie de baix relleus turcs.

CARAVANSERRALLO

Emblema d'un cinema nòmada i poètic. Lloc de comerç i de repòs en el qual s'aturaven les caravanes que seguien la ruta entre Turquia i Pèrsia, el qual ofereix els colors, les olors, els sorolls i els fantasmes. Delimita a l'espai la zona d'influència d'una cinematografia somniada.

CAUCAS

L'objectiu cercat: fer un cinema amb els colors i les furors del Caucas. Entre els mars Negre i Caspi, el nostre cineasta és venerat, rebutjat, odiat, però no deixa indiferent a cap creador. Lloc màgic i maleït dels poetes (Pushkin, Lermontov, Griboiedov...) avançada de la cristiandat i terra de tradició musulmana, finalment el Caucas va poder més que el seu darrer assaltador.

COFRE

Per obrir, ja que conté meravelles. Era present a totes les habitacions de la casa de Tbilisi i als rodatges. Contenen abillaments, joies, cinturons i coloms (veure entrada).

COLLAGE

A Paradjanov li agradaven Prévert i Max Ernst, però sobretot els objectes i les imatges. El collage s'havia convertit en el seu artesanat diari. La seva “Gioconda plorosa”, icona i fetitxe que va realitzar durant la seva estada a la presó, només plegaria de vessar llàgrimes el dia del seu alliberament.

CONTE

La seva forma preferida de narració cinematogràfica, de la qual es va servir per oferir la seva visió d'Ucraïna i de l'Orient. P.P. Passolini encara no podia haver vist Los corceles de fuego quan l'any 1965 va definir el “cinema de poesia”. Aquest “exercici d'estil com a inspiració” que seria la seva doctrina per a El Decamerón, Los cuentos de Canterbury, Edipo Rey i Medea, es trobava molt a prop de la direcció proposada per l'autor d'*Achik Kerib*.

DOVJENKO (Alexandr)

Cineasta ucraïnès, mestre de la narrativa èpica i lírica i autor de La tierra (1930). Va firmar el diploma de llicenciatura de Paradjanov i li va aconsellar que debutés als estudis de Kief per dedicar-se a l'adaptació d'obres romàntiques com Tristán e Isolda... En els seus films ucraïnesos, la influència de Dovjenko a vegades es fa evident. A El primer muchacho, Paradjanov cita tot sovint al mestre soviètic, a través del cèlebre gira-sol que gronxa el vent, símbol dovjenkià per excel·lència.

FELLINI (Federico)

Cineasta italià. Paradjanov li guardava molts regals per oferir-los-hi en una possible trobada: una túnica adomassada de vellut,

amb la qual Paradjanov finalment seria enterrat, una camisa amb una fals i un martell i la inscripció “Perestroika” en ciríl·lic. Tonino Guerra era l'encarregat de transmetre els missatges entre els dos mestres.

GALLINÀCIES

Família d'aus de pati, component habitual del bestiar d'un rodatge. Els pollastres, pintades, paons, ànecs, galls dindi, tòrtora podien admetre com a extres a d'altres aus amb plomes decoratives com ara l'estruç, o obeir els desigs del realitzador i compartir el primer pla de l'escena amb camèlids, gossos, tigrs i cavalls.

MAGRANA

Fruita emblemàtica. El seu suc de color de sang dibuixa sobre un sudari blanc els límits de l'Armènia esquinçada a Sayat Nova i s'aboca com a transfusió a la boca del poeta moribund d'*Achik Kerib*. A La leyenda de la fortaleza de Suram, dos soldats ordenen al jove Doumijan llençar a l'aire magranes per tallar-les d'un cop de sabre.

HAGHPAT

Fundat el s.X pels sobirans armenis Bragatouni, el monestir d'Haghpata es va convertir durant els segles XII i XIII en una veritable universitat armènia, cèlebre per la qualitat del seu ensenyament i la riquesa de la seva biblioteca i de les seves il·luminacions. Saquejada durant les invasions repetides de les hordes turcotàrtares (episodis que són evocats a *Achik Kerib*), la universitat aviat va ser abandonada. Paradjanov volia ser enterrat a prop d'aquest monestir però els seus familiars es varen estimar més un lloc al panteó armeni.

HOMOSEXUALITAT

Pregonada i viscuda. Remetre's a determinades seqüències de *Sayat Nova*, *La leyenda de la fortaleza de Surami* i d'*Achik Kerib* (especialment el desvetllament de l'achug -trobador-)

NINA

Un culte maníac. Realitzades, vestides i col·locades en caixes com ho feia Joseph Cornell. A *La leyenda de la fortaleza de Suram* hi apareixen diferents nines seves les quals utilitza en Simon el que toca la cornamusa per explicar al jove zourab la història de Geòrgia: Santa Nino, la patrona, la reina Tamar, Pernaoz, creador de l'alfabet georgià, Amirani, el Prometeu caucasià... *Achik Kerib* també en deixarà sobre la tomba del vell trobador que es troba al seu camí . Dos joves d'una caravana les havien deixat com a ofrenes a les portes de la ciutat.

NARGUILÉ

Al·legoria de l'Orient present en els seus darrers films. Evocat a vegades en imatges (trànsit de caravanes), l'ús d'estupefaent realment no formava part dels seus hàbits.

ORIENT

“El meu caràcter està fermament arrelat a l'Orient”. La confessió d'una estètica.

COLOM

Poden romandre quietes sobre una parella d'enamorats, tastar pètals de rosa i magranes, parrupar en off, sortir d'una tomba, o aixecar el vol espantades per retre homenatge a Tarkovski. Sempre són blanques i pacífiques.

PASSOLINI

Paradjanov va declarar a Charles Tesson “Tot el que he vist de Passolini m'ha impressionat de la mateixa manera. Els seus principis, la seva actitud espiritual respecte a la Bíblia, que ha elevat a l'altura d'una missió... M'ha fet descobrir aspectes

sorprenents del món, tant de l'antiguitat, de Roma, dels països àrabs o, senzillament, de la vida contemporània. Per a mi representa la tragèdia i la patologia. Va morir encara amb tota la seva grandesa i, em sembla, que en el seu millor moment”. Rebut per la Fundació Passolini i per Laura Betti durant la Mostra de Venècia 1988, Paradjanov va pronunciar un homenatge vibrant al cineasta.

PIROSMANACHVILI (Niko) -a.k.a. Pirosmani-

Pintor autodidacta georgià al qual va dedicar un curtmetratge. “Els homes necessiten homes que els hi parlin”, pensava Paradjanov. És el motiu pel qual Eisenstein, Picasso i Zadkine varen ser tan grans. Igualment Pirosmani. Es va tornar boix al final de la seva vida. Estimava molt a Sant Jordi i, abans de morir, va dir: “Era un ratolí”.

SAZ

Instrument musical d'origen turc, amb pal llarg i tres o quatre cordes. El trobador Kerib el toca. A través d'aquest objecte es transmeten el talent i la saviesa.

SANG

La sang “de color de magrana” llisca sobre l'objectiu de la càmera a *Los corceles de fuego*. Flueix com fulards de seda vermella del coll trencat del maniquí de cera d'*Achik Kerib* i envaïeix la pantalla de *Lago de los cisnes* i *La zona* , que Yuri Ilienکو, fotògraf de Los corceles de fuego, va dirigir a partir de diversos guions escrits a la presó pel mestre. El record d'un reclús addicte que, després d'una sobredosi, rep la sang d'un guardià, i es veu obligat a suïcidar-se per netejar el seu deshonor, era un dels seus malsos.

SINGER

Model estàndard de màquina de cosir familiar molt apreciada, amb una certa etiqueta surrealista. Figura en baix relleu a *Achik Kerib*, a la subhasta de Confesió, i com a accessori a Los frescos de Kiev. Paradjanov practicava la costura sobretot de forma manual l'havia experimentat a la presó en sacs de tela de jute.

OMBREL·LA

Accessori molt apreciat als rodatges pel seu poder protector i per la seva elegància. La mateixa ombrel·la vermella protegeix del sol a la bella Palagna de *Los corceles de fuego* i a la parella d'enamorats d'*Achik Kerib*.

L'ombrel·la decorada amorosament per Françoise Sagan era una veritable meravella. Les que esperaven la sortida de les seves restes mortals a la plaça de l'Òpera d'Erevan componien una marea negra.

TARKOVSKI (Andrei)

Paradjanov va acabar la seva estada a França tot visitant la tomba de Tarkovski al cementiri rus de Sainte Genieviève des Bois. També tancaria la seva obra amb el seu nom, a la dedicatòria final d'*Achik Kerib*. Els unia el vol d'un colom i el seu gust per allò sagrat.

TRUITA

Les del llac Sevan (a seixanta quilòmetres d'Erevan) tenen una carn exquisida. Formaven part del tribut que Armènia havia de pagar als seus conqueridors. A Armènia, de la truita en diuen ichkan, el príncep dels peixos. Apareix a Sayat Nova, Arabescos sobre el tema de Pirosmani, i *Achik Kerib*. Es mou, espantada, amb la boca oberta i esbategant les seves aletes, mentre espera la mort en un plat.